

باسمه تعالی

راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر نهاد خانواده

اساتید راهنما:

جناب دکتر علیرضا حیدری نسب

سرکار خانم ام البنین کوهستانی

نویسندگان:

سعیده سیاسر

فاطمه شمسی

فاطمه ستوده

محبوبه قلجایی

مؤسسه آموزش عالی حوزوی نرجس (س) زاهدان

چکیده

گرچه نام حوزه های علمیه تنها نشان دهنده یک ارزش اصلی در حوزه ها است که در آن علم و دانش اسلامی می باشد ولی با توجه به اینکه علوم حوزوی همان ها هستند که در اثر تشویق و فرمان های اسلامی قرار گرفته اند و در اسلام، علم بدون تقوی مورد نکوهش قرار گرفته است و برای عالمی ارزش تعیین شده که با ایمان و با تقوی باشد و گرنه علم او وزر و مایه مؤاخذه معرفی گردیده؛ لذا در حوزه علمیه اخلاق، تقوا، اخلاص و توکل ارزش های اساسی و اصولی هستند.

از طرفی خانواده نیز پایه اصلی جامعه اسلامی را تشکیل می دهد. برخی از خانواده ها با مسائل دینی و اعتقادی رابطه صحیحی ندارند، به همین دلیل است که نقش طلاب حوزه های علمیه خصوصاً طلاب خواهر دارای اهمیت ویژه ای می شود، به این دلیل که باید رابطه بین خانواده ها و اعتقادات و مسائل دینی و مذهبی را به رابطه ای لذت بخش و صحیح مبدل سازند. از این رو در این تحقیق که به روش توصیفی و تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای می باشد، به بیان راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر نهاد خانواده پرداخته شده است.

در این پژوهش سه راهکار برای حوزه های علمیه در نظر گرفته شده است: راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر عقل و اندیشه خانواده که خود شامل ارائه پژوهش های مناسب توسط طلاب و تغییر نگرش خانواده بر اثر تبلیغ، راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر احساسات و عواطف خانواده که شامل گسترش و نهادینه سازی ایمان و باور قلبی خانواده ها، برگزاری مجالس جشن و عزاداری ائمه اطهار (علیهم السلام) در مسجد توسط طلاب و خیرخواهی خانواده ها توسط طلاب و راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر کردار و رفتار خانواده که شامل اخلاص، توکل و اعتدال می باشد.

کلیدواژه: راهکار _ اثربخشی حوزه _ حوزه های علمیه _ نهاد خانواده

مقدمه

خانواده مهم ترین واحد اجتماعی است که در تربیت و شکل گیری نظام رفتاری افراد، بسیار مؤثر است. فرزندان از آغاز تولد در خانواده رشد می کنند و خوب و بد را در آن محیط درک می کنند. پدر، مادر و به طور کلی خانواده ارائه دهنده اولین الگوهای عملی فرزندان هستند که بیش ترین تأثیر را در آن ها به جا می گذارد. بسیاری از افکار و رفتارهای افراد از خانواده منشأ می گیرد. در حالی که هنوز شخصیت فرزندان شکل نگرفته و نظام ارزشی و عقیدتی آن ها به وجود نیامده است، پدر و مادر بیش ترین زمان را با فرزندان می گذارند و وجود رابطه عاطفی بین آن ها عامل بسیار مهمی در تشریح و قوام الگوپذیری است. پس خانواده در تکوین و شکل گیری شخصیت افراد نقش بسیار مهمی دارد.

با توجه به اهمیت فراوان نقش خانواده در شخصیت فرزندان، حساسیت این مطلب به طور کامل حس می شود که پدر و مادر خودشان باید یک مرکز دینی را الگوی خود قرار داده و تحت تأثیر آن قرار گیرند که فرزندان نیز روش صحیح الگوپذیری را از آنان بیاموزند. این مرکز دینی معتبر حوزه علمیه نام دارد. حوزه های علمیه، از مهم ترین مراکز علمی و فرهنگی کشورند که در تقویت و اجرای برنامه های دینی نقش اساسی دارند. حوزه های علمیه در جامعه دینی ما از جایگاهی والا و مهم برخوردار هستند. با مطالعه تاریخ و بررسی نقش حوزه های علمیه در جنبش های دینی، به جایگاه مهم حوزه های علمیه پی خواهیم برد. این موضوع به اندازه ای است که استعمار، همواره در راه ضربه زدن به خانواده ها در روند دین داری جوامع اسلامی، حوزه های علمیه خصوصاً حوزه های علمیه خاوران را بزرگ ترین مانع برای دست یابی به اهداف پلید استعماری خود دیده است. حوزه های علمیه که علما و مراجع در رأس آن قرار دارند، در بیدار کردن خانواده ها و تقویت بینش مذهبی در افکار آنان بسیار اثر گذاشته و همیشه بزرگ ترین مدافع اسلام به شمار آمده است. امر مهم تربیت و ارشاد، از طریق تعلم و تعلیم حاصل می گردد. در ارتباط با این امر مهم، زنان با ظرفیت های بی مانندی که دارند می توانند بیشترین و بهترین نقش ها را داشته باشند. حوزه های خاوران نهادهای سودمندی اند که به هدف تربیت صحیح و کارآمد زنان و آگاه ساختن آنان برای نقش آفرینی هر چه بیشتر تأسیس شده اند تا از این طریق جامعه اصلاح گردد. از اهمیت و ضرورت تحقیق در این زمینه می توان به زیاد شدن رذایل اخلاقی و همچنین افزایش بی بند

و باری ها در جامعه، از جمله ضرورت های اصلی این مقاله است تا بلکه بتوان با کمک آن به کاهش آن ها کمک کرد، اشاره کرد. از دیگر ضرورت های نوشتن این تحقیق می توان به روی آوردن هر چه بیشتر اعضای برخی خانواده ها به روش زندگی غربی است که خود باعث فروپاشی خانواده ها می شود. از اهداف این پژوهش می توان به هدف مشخص یافتن راهکارهای افزایش تأثیر حوزه های خواهران در جهت اصلاح خانواده ها می باشد و گسترش دینداری در خانواده ها به اتکای مادران و خواهران متدینی که در حوزه های علمیه تحصیل کرده اند، اشاره کرد.

از مهم ترین راهکارهای اثربخشی حوزه ها در گام اول بستر سازی حوزه ها برای اصلاح خواهران طلبه است تا از طریق ایشان خانواده ها ارشاد و اصلاح گردند. در این راه حوزه های علمیه با تأثیر گذاشتن بر مادر خانواده که پایه اساسی خانواده می باشد، در تلاش است تا خانواده را به مسیر درست و اصلی هدایت کرده و به سعادت نهایی که هدف از خلقت انسان است، برساند. با توجه به مسائل بیان شده ما درصددیم در این مقاله به پاسخ این سؤال برسیم که راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران در نهاد خانواده چیست؟

الف) مفهوم شناسی

یکی از اموری که در عرصه پژوهش، موجب کمک به پژوهشگر می شود تا در شناخت مسئله و موضوع مورد بحث دچار خطا نشود، آشنایی با مفهوم واژگان کلیدی تحقیق است. به همین دلیل لازم است برای رسیدن به پاسخ پرسش های این تحقیق ابتدا با ریشه و مفهوم واژه های راهکار، اثربخشی، حوزه های علمیه و خواهران در این تحقیق پرداخته شود.

۱) راهکار

در ابتدا به معنای لغوی و اصطلاحی راهکار پرداخته می شود.

اول) راهکار در لغت

کلمه راهکار ترکیب از دو کلمه راه و کار می باشد. راه در لغت به معنای قاعده، قانون، رسم و روش می باشد.^۱ کلمه کار در لغت به معنای فعل، فاعل، شغل، پیشه، هنر و آنچه از شخص صادر می شود، می باشد.^۲

بنابراین راهکار روشی برای انجام دادن کاری می باشد.

دوم) راهکار در اصطلاح

از نظر اصطلاح یعنی ارائه پیشنهاد برای بهتر انجام شدن یک موضوع می باشد.^۳

بنابراین راهکار در اصطلاح نیز می توان به راه های متفاوت برای رسیدن به هدف مورد نظر باشد.

۲) اثربخشی

در اینجا مفهوم اثر در لغت و اصطلاح بررسی می شود.

اول) اثر در لغت

اثر از ریشه (أ ث ر) است. اثر هر شیء، حاصل کردن و دریافتن چیزی است که ما را به وجود آن چیز دلالت و راهنمایی می کند.^۴ اثر، آن چه باقی می ماند از رسم کردن یک شیء و ضربه به شمشیر است.^۵ اثر بقیه آن چیزی که دیده می شود از هر چیزی و آن چه که دیده نمی شود، بعد از اینکه باقی می ماند از تعلق آن.^۶

دوم) اثر در اصطلاح

۱. عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۵۰۴.

۲. معین، فرهنگ فارسی معین، ص ۷۹۹.

۳. نوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۴، ص ۹۴۹.

۴. اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن کریم، ج ۱، ص ۱۴۷.

۵. مصطفوی، التحقيق، ج ۱، ص ۳۱.

۶. فراهیدی، العین، ج ۸، ص ۲۳۶.

کردن این مراسمات می توانند احساسات قلبی خانواده ها را تحت الشعاع قرار دهند و از این طریق آنان را با خود هم جهت کنند و به مسیر صحیح رهنمون سازند.

۳) خیرخواهی خانواده ها توسط طلاب: طلاب خواهر باید همانند یک عضوی از خانواده در تمامی مراحل زندگی سختی ها و راحتی و شادی و غم همراه خانواده باشند و به دنبال خیرخواهی به هر طریق برای اعضای خانواده باشند.

ج) مهم ترین راهکارهای اثربخشی حوزه های علمیه خواهران بر کردار و رفتار خانواده ها عبارتند از:

۱) اخلاص: اخلاص چیزی است که به جوهره عمل ارزش و کرامت می بخشد؛ به همین دلیل وقتی طلاب عمل خود را خالص برای خدا و کسب رضایت وی انجام دهند، مورد تأیید و رضایت خانواده ها نیز قرار می گیرند و از همین طریق خانواده نیز جذب رفتار آنان شده و سعی می کند عمل خویش را با آنان همسو کنند و آنان نیز عمل و کردار خود را برای رضای خدا انجام می دهند.

۲) توکل: توکل دارای نتایجی مانند کمال توحید و حصول مرتبه رضا و برقراری مقام عبودیت می باشد و تنها کسی از این آثار بهره مند می شود که در توکل ثابت قدم باشد، طلاب با توکل به خداوند در تمام مراحل زندگی خود و سپردن همه کارها به خداوند، درس بزرگی به خانواده ها می دهند و آنان را نیز با آثار بسیار فراوان توکل آشنا کرده و خانواده ها نیز تحت تأثیر این عمل او قرار می گیرند و رفتار خود را تصحیح می کنند.

۳) اعتدال و میانه روی: امامان معصوم (علیهم السلام) از همان ابتدای اسلام مسلمانان را به رعایت اعتدال در زندگی تشویق کرده و از اسراف نهی کرده اند. طلاب نیز که رهرو راه آن معصومان می باشند باید در همه حال مراقب اعمال خود باشند تا از این طریق برای خانواده الگوی مناسبی بوده و خانواده جذب رفتار نیکو و پسندیده آنان شده و رفتار خود را اصلاح کنند.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

منابع فارسی:

۱. ارفع، کاظم، منش طلبگی، قم: فیض کاشانی، ۱۳۷۴ ش.
۲. آقا بابایی، مهدی، سخنان ناب بزرگان درباره تحقیق و پژوهش، نگارش و قلم، تهران: نورالحیات، ۱۳۹۸ ش.
۳. الهامی نیا، علی اصغر، سیره اخلاقی- تربیتی امام، قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۴ ش.
۴. آل محسن، علی، زنان اسوه (نقش زنان در تاریخ اسلام)، تهران: مشعر، ۱۳۹۲ ش.
۵. حبیبی، سلمان، کتاب شناسی توصیفی زن و خانواده، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸ ش.
۶. حجتی، محمدباقر، آداب تعلیم و تعلم در اسلام، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۰ ش.
۷. حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، چاپ اول، تهران: انتشارات میقات، ۱۳۶۳ ش.
۸. حسینی شیرازی، سید محمد، بهسازی تبلیغات دینی، تهران: کانون نشر اندیشه های اسلامی، ۱۳۶۸ ش.
۹. خمینی، روح الله، تهذیب نفس و سیر و سلوک از دیدگاه امام خمینی (رحمه الله علیه)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ پنجم، ۱۳۹۱ ش.
۱۰. خمینی، روح الله، جایگاه زن در اندیشه امام خمینی (رحمه الله علیه)، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمه الله علیه)، ۱۳۶۸ ش.
۱۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: چاپخانه بانک ملی، ۱۳۱۹ ش.
۱۲. رضایی، مهدی، زیستن با پیامبر، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳ ش.

۱۳. زارعی، عیسی، رسانه ملی و فرهنگ کتابخوانی، قم: مرکز پژوهش های صدا و سیما، ۱۳۹۲ش.
۱۴. شفيعی سروسناني، رسانه ملي و فرهنگ راهبردها و محورهای برنامه ریزی، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲ش.
۱۵. شورای عالی فرهنگی آستان قدس رضوی، زلال اندیشه رضوی، مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۹ش.
۱۶. عالم زاده نوری، محمد، راه و رسم طلبگی، تهران: مؤسسه فرهنگی ولاء منتظر، ۱۳۸۹ش.
۱۷. عمید، حسن، فرهنگ لغت عمید، چاپ اول، تهران: فرهنگ نما، ۱۳۸۸ش.
۱۸. فرجی، مجتبی، زندگی در آیینه اعتدال، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۰ش.
۱۹. فرحزاد، حبیب الله، سمت خدا، تهران: نشر عطش، ۱۳۹۳ش.
۲۰. قرائتی، محسن، راهکارهای تقویت انگیزه و نشاط، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۹۲ش.
۲۱. مجتهدی، مرتضی، اسرار موفقیت، قم: حاذق، ۱۳۷۹ش.
۲۲. محمدی ری شهری، محمد، تبیلغ بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ، تهران: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحديث، ۱۳۸۵ش.
۲۳. مختاری، رضا، سیمای فرزندگان، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۰ش.
۲۴. معصومی، راهبردهای سیاسی امام محمداقبر و امام جعفر صادق (علیهم السلام) در آماده سازی جامعه اسلامی برای ورود به عصر غیبت،
۲۵. معین، محمد، فرهنگ لغت معین، چاپ سوم، تهران: زرین، ۱۳۸۶ش.
۲۶. مکارم شیرازی، ناصر، یکصد موضوع اخلاقی در قرآن و حدیث، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، ۱۳۰۵ش.
۲۷. نراقی، احمد، معراج السعاده، چاپ اول، قم: انتشارات هجرت، ۱۳۸۹.
۲۸. نوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران: ناشر سخن، ۱۳۸۱ش.
۲۹. واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، دانستی های سرزمین وحی، اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۸۷ش.

منابع عربی:

۱. ابن قولویه قمی، ابوالقاسم، کامل الزیارات، نجف: مرتضوی، چاپ اول، ۱۳۵۶ق.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۴.
۳. حرّانی، حسن بن علی ابن شعبه، تحت العقول، جامعه مدرسین قم ۱۳۶۳، ۱۴۰۴ق.
۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، ج ۴ تهران، مرتضوی.
۵. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرين، تهران: مکتبه المرتضوی، چاپ سوم، ۱۳۷۵ش.
۶. طیب، عبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۷۸ش.
۷. فراهیدی، خلیلی بن احمد، العین، قم: انتشارات دارالهجره، چاپ دوم، ۱۴۰۹ق.
۸. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، دارالکتب الاسلامیه، تهران.
۹. کلینی، محمد بن یعقوب، روضه کافی، قم: دارالحديث، ۱۳۸۷ش.
۱۰. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۱۰۰، ناشر: دار الحیا التراث العربی، بیروت ۱۴۰۳ق.
۱۱. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، مترجم: حمید رضا شیخی، بیروت: سازمان چاپ و نشر دارالحديث، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۵ش.
۱۲. مصطفوی، حسین، التحقیق فی الکلمات القرآن الکریم، ج ۷، چاپ اول، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد، ۱۳۶۸ش

منابع انگلیسی:

Haidar, J.I., ۲۰۱۲. "Impact of Business Regulatory Reforms on Economic Growth," Journal of the Japanese and International Economies, Elsevier, vol. ۲۶(۳), pages ۲۸۵-۳۰۷, septamber.

